

OPONENTSKÝ POSUDEK

Řešitel: Bc. **Adam Paták**

Název diplomové práce: **Zkušenost psychoterapeutické práce se suicidálními klienty: interpretativní fenomenologická analýza**

Diplomová práce formuluje svou výzkumnou otázku v duchu použitého přístupu IPA otevřeně a obecně: Jaká je zkušenost psychoterapeutické práce se suicidálními klienty? Zaslouží se dodat, že studie nahlíží na problematiku z pohledu odborníků v přímém kontaktu s klientem – psychologů, psychiatrů. Student se v práci odráží od důsledného teoretického zpracování tématu, v němž předvádí svůj široký přehled v problematice. Počínaje vymezením terminologie zasvěcuje čtenáře do hloubky tématu, poskytuje důležité kontextuální informace dokreslující představení jevu, příkladně rámuje jev i z hlediska interpretace statistických dat. Kvalitní teoretická příprava je pak transformována do kvalitativní sondy neprozkoumaného jevu. K realizaci výzkumné části je použito polostrukturovaných rozhovorů s šesti profesionály, které student vybíral z pestrých kontextů práce a menšího potenciálního pole informantů ochotných hovořit o tak citlivém tématu. Prezentace dat je organizována v tradičním duchu IPA od vyjádření a interpretace individuální zkušenosti k tématům společným. Jistou vodící linií práce jsou vizuální schémata, která zachycují kódovací a poznámkovací procedury autora. Ty jsou nakonec syntetizovány do formy souhrnné mapy relací mezi elementy zkušenosti a vyjádřeny v textu za pomoci témat: odlišnost soukromé a zdravotnické scény, různorodost klientů, psychoterapeutická práce, prožívání, osobní život, systém. Zajímavé výsledky práce jsou pak extenzivně diskutovány, opakovaně shrnovány a uzavírány i v náměty pro zlepšení praxe.

Silné stránky práce

Diplomovou práci chápu jako v mnoha ohledech excelentní studii ve vztahu k požadavkům na obdobné druhy prací, po reorganizaci analýzy dat a „abstrakci esence“ by mohlo být podnětné výsledky publikovat v odborném periodiku, ačkoliv tak podotýkám jako psycholog mimo klinickou praxi.

Asi nejsilnější částí práce je zprostředkování individuální zkušenosti jednotlivých odborníků. Autor zdatně předkládá jednotlivé části mozaiky témat, plynule přechází mezi deskripcí a interpretací, všímá si implicitnějších náznaků a je zde vidět jeho zásadní ponoření do problematiky. Zároveň si však student zachovává odstup, je kritický. Kapitola se velmi dobře čte a zpracování témat do mapy významů věrohodně odráží samozřejmou složitost zkoumaného jevu. Pro mě jde samo o sobě o výzkumný výsledek, který by podržením spíše v idiografickém žánru vícečetné případové studie mohl být zajímavý pro praxi.

Další nesporně silnou stránkou je autorova důslednost. Metodologicky má práce jasné nasměrování, jednotlivé kapitoly jsou v ideové kongruenci a působí kompletně, text je na svoje nadměrné rozměry začištěný, v dobrém formálním stavu. Text je také přehledný, vizuální

schémata spíše vítám a zároveň bych chtěl pochválit vyzrálост odborného projevu, až na jednu výhradu ohledně stylu, která přijde později.

V neposlední řadě bych chtěl ocenit autorův vhlad do problematiky. Málokdy mají studenti, zdá se, takový přehled ve zkoumané problematice, kdy nejenom množství načtené literatury odráží jejich zápal pro porozumění jevu. Tato diplomová práce je ukázkou takového „grandiózního“ motivu vytvořit výzkumem spíše monografii, která by mohla zprostředkovat poznání jevu. Student si na poměry stále ještě výzkumníka začátečníka vybral enormně komplexní téma, které zároveň dle jeho dat působí jako tabu v psychoterapeutických kruzích, je zároveň i náročné na nějakou životní vyzrálост a zkušenost. Student k tématu suicida přistupuje velice zodpovědně: teorie v práci není do počtu, ale je zužitkována; vyhledávání zdrojů je systematické a popsané; autor dokonce oslovil právníky a zprostředkoval čtenáři namísto paragrafu obraz právní praxe; snad i délka práce je vyjádřením nějaké odpovědnosti říci všechno?

Výsledky samotné přinášejí mnohá inspirativní témata, kdy jsem dospěl k dojmu (či mě student zdatně přesvědčil), že sebevražda je určitá mez psychoterapie, která ukazuje její globální a základní aspekty. Mohla by tedy vyjadřovat určité klíčové elementy vztahu mezi profesionálem duševního zdraví a klientem. Alespoň části suicidálního chování (z existenciální samoty klienta) brání psychická přítomnost terapeuta chápajícího klientovu zkušenost. Pochopení/přijetí druhým člověkem buduje něco živoucího v mysli klienta, což přestože cizí, bylo by nepřipustné i vlastním rozhodnutím zabít, nebyla by to sebevražda, ale symbolická vražda, tedy opačně směřovaný druh chování, než je na sebe namířená agrese typická pro suicidální klienty. Konec mého pokusu o interpretaci – může se stát součástí diskuse během obhajoby.

Slabiny práce

Výhrady k práci mám všeobecně drobného druhu a ve formě návrhu na budoucí zlepšení pro možnou odbornou publikaci.

Asi nejsilněji ve mně rezonuje dojem, že analýza dat šla v koncové fázi příliš do šířky, resp. chybí jí centrální téma organizující prvky zkušenosti směrem k akcentování pointy. V datech i interpretaci autora je toho mnoho zajímavého, ale některé části mi přišly, že nebyly tolik uspořádané vůči fenomenologické otázce, jak prožívá informátor jev, a mohly být vypuštěny či posazeny do pozadí. Student tak na mnoha místech přešel z IPA spíše do komplexního výkladu kontextu jevu, myslím že by práci pak ještě více slušel jiný přístup (zakotvená teorie sebevražednosti, vícečetná případová studie profesionálů či narativní ztvárnění jejich zkušenosti). Hlavně se neměl bát použít svůj přehled v existenciální analýze a použít tento rámec pro výklad dat, vyloženě se to nabízí.

Druhou věcí je obrovský rozsah práce překračující doporučený limit stanovený katedrou. Přestože vidím velkou snahu o výstižnost a nechci ulpívat na nějakých deseti stranách navíc, práce si ukrojila skoro dvojnásobný rozsah oproti běžným diplomovým pracím. Redundance se v práci začnou kupit až ve výsledkové části, jinak ale nemohu říct, že by text nebyl informačně zahuštěný a rozsah neopodstatněný. Jen dávám komisi k posouzení, že ostatní studenti dodržující limit se musí vejít svým vyjádřením do kratšího formátu – někdy je zase kritizujeme,

že něco vynechávají, přičemž ale musí zápolit s obtížnější situací stručnosti a výstižnosti, která však bohužel více odráží přípravu na dnešní realitu reportů kvalitativních studií do 8000 slov.

Poslední náměty mám k autorovu přehodnocení používání první osoby mn. čísla u studie vytvářené jedním autorem a k schematickým mapám zkušenosti participantů. Od prvně zmíněného bych chtěl odradit v duchu velkého důrazu kvalitativního výzkumu na jazykové prostředky, jimiž prezentujeme poznání a přispíváme k výkladu světa. Množné číslo působí neosobně a neadekvátně autoritativně, v části o reflexi výzkumníka student přechází zase do třetí osoby. Třetí osoba, či ještě lépe první osoba podporovaná současným diskursem, by obecně působila přirozeněji a transparentněji. Ke schematickým mapám bych jen přidal, že jejich estetika je pro mě oslovující, jen jsem se v nich někdy ztrácel, které části jsou klíčové a co znamenají jednotlivá spojení.

Kontrola plagiátorství a prohlášení o AI

Výsledky kontroly v SiS nevedou k podezření, že by práce byla plagiátem. Student v závěrečné práci nedeklaruje použití nástrojů umělé inteligence, odevzdaný text je posuzován jako dílo vzniklé bez přispění AI.

Dotaz k obhajobě

1. Přestože nebudu bohužel na obhajobě přítomen, rád bych vyprovokoval diskusi ohledně výše naznačovaného centrálního tématu, na nějž se pro autora váže nejvíce důležitých elementů zkušenosti odborníků? Jinak řečeno, co je prožitkově docela společné bez ohledu na zdravotnictví x soukromou praxi, různorodost klientů, osobní život a prožitky terapeutů?

Závěr

Diplomovou práci hodnotím jako mimořádně kvalitní a pracně zpracovaný počín s potenciálem serióznější publikovatelnosti, což je pro diplomové práce nestandardní situace. Uváděné výhrady jsou uváděny spíše v duchu námětů pro posílení některých aspektů. Práci mohu bez menších pochybností **doporučit k obhajobě.**

V Praze dne 15.5.2024

Mgr. Ondřej Hrabec, Ph.D.